

A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Arşiv Eğitim-Öğretimi'nin Kısa Geçmişi ve Yeri

Fahrettin ÖZDEMİRCİ [*]

Kuruluşu ve Durumu

Arşivcilik işlem ve hizmetlerinin geleneksel yöntemlerle yürütülmesinin mümkün olmadığı, bilimsel temellere dayanan mesleki formasyonun gerekliliğinden yola çıkılarak üniversite düzeyinde araştırma, eğitim-öğretim yapmak amacıyla, Arşiv Anabilim Dalı, 15 Kasım 1988 tarih ve 88/160 sayılı Kütüphanecilik Bölümü'nün, Dekanlığa sunulan 7 sayfalık gerekçeli yazısına istinaden çok hızlı bir şekilde Fakülte Kurulu'ndan ve Üniversite Senatosu'ndan geçerek Kütüphanecilik Bölümü'ne bağlı olarak kurulmuştur.

Adı geçen gerekçeli yazıda bahsinin geçmemesine rağmen, işlemler aşamasında Arşivcilik Anabilim Dalı'nın yanısıra, Kütüphanecilik Bölümü'ne bağlı bir de Dokümantasyon-Enformasyon Anabilim Dalı'nın kurulması konusu da eklenerek karar adı geçen anabilim dallarının kurulması şeklinde çikartılmıştır.

Doğan ihtiyaç üzerine gerekçeleri belirtilerek kurulan Arşiv Anabilim Dalı'nda eğitim-öğretime 1989-1990 akademik yılında başlanmış; ilk iki yıl, kütüphanecilik ve dokümantasyon-enformasyon anabilim dalları ile ortak bir ders programı; 3-4 yıllarda ayrı ders programı uygulanmıştır. Bir yıl (1991), dört yıllık ayrı ders programı uygulanmış ise de eleman yetersizliği nedeniyle tekrar ilk iki yıl ortak program uygulamasına geri dönmüştür. 1995 yılından itibaren ise öğretim elemanı yetersizliği nedeniyle öğrenci alımı durdurulmuş, son beş yıldan beri yeni öğrenci alınmamış, mevcut öğrencilerin eğitim-öğretime devam edilmiştir.

1998-1999 öğretim yılında yalnızca Dokümantasyon-Enformasyon Anabilim Dalı'na öğrenci alınmıştır. 1999-2000 akademik yılında ise anabilim dallarına öğrenci alımından vazgeçilerek Bölüme öğrenci alınması yoluna gidilmiştir. Akademik yapılanmada anabilim dalları varlığını sürdürmektedir. Bölüm adında değişikliğe gidilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Anabilim bazında eğitim-öğretime paket programlar uygulamasıyla devam edilmesi düşünülmektedir. Henüz belirsizlikler devam etmektedir. Yeni yapılanma çerçevesinde dört yıllık taslak program (Bölüme bağlı üç anabilim dalına yönelik paketler halinde) hazırlanmış, 1999-2000 eğitim-öğretim yılından itibaren kademeli olarak geçilmeye başlanmıştır.

Kütüphanecilik Bölümü'nde anabilim dalı bazında kadrolaşmaya gidilmemiştir. Kadrolar Kütüphanecilik Bölümü'ndedir. Kütüphanecilik Bölümü elemanlarından bir doçent Anabilim Dalı Başkanlığı görevini yürütmekte, bir Yrd.Doç., doktorasını yapan bir araştırma görevlisi olmak üzere iki kişi araştırma ve çalışmalarını bu Anabilim Dalı'na yönelik olarak sürdürmektedir.

Eğitim-öğretim programı Kütüphanecilik Bölümü öğretim elemanlarının yanı sıra birkaç ders için Fakültemiz Tarih Bölümü öğretim elemanlarından destek alınarak sürdürülmüştür.

Mezun Durumu

Son beş yıldır öğrenci alınmamaktadır. 1989-1990 ile 1994-1995 akademik yıllarında 6 yıl öğrenci alınmıştır.

6 Yıllık Mezun Öğrenci Durumu

Giriş	Mezun	Kız	Erkek	Toplam
1989	1993	5	4	9
1990	1994	4	11	15
1991	1995	4	19	23
1992	1996	10	11	21
1993	1997	7	12	19
1994	1998	7	9	16
	1999	7	-	7
				110

Arşiv Anabilim Dalı mezunları, Genel Kurmay Başkanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı başta olmak üzere askeri kurumların arşivlerinde, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde, Başbakanlığa bağlı diğer birimlerde, çeşitli vakıfların arşivlerinde, özel kuruluşlarda, üniversite kütüphanelerinde ve halk kütüphanelerinde çalışmaya başlamışlar ve bir kısmı da sınıf öğretmenliği yapmaktadır.

Arşiv Anabilim Dalı'nın Gerekliliği ve Geleceği

Arşivcilik; arşiv işlem ve hizmetlerinin geleneksel yöntemlerle yürütülmesinin mümkün olmadığından hareketle, bilimsel temellere dayanan mesleki formasyonun gerekliliğinden yola çıkılarak üniversite düzeyinde araştırma, eğitim-öğretim yapmak amacıyla kurulmuş bir bilim dalıdır.

Ülkemizin sahip olduğu zengin arşiv materyalinin değerlendirilmesi ve Cumhuriyetimizin kurumlarının devamlılığının sağlanabilmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin geçmişinin bilinerek geleceğe güvenle bakılabilmesi ve tarihimizin ve tecrübelerimizin gelecek nesillere aktarılabilmesi, oluşan Cumhuriyet Dönemi arşiv materyalinin kontrol altına alınarak gerekli işlemlerin bilimsel yöntemlerle yapılmasını gerektirmektedir.

Anabilim Dalının Hedefleri ve Amaçları

Eğitim- Öğretim: Öğrencilere, arşivciliğin teorik ve uygulamalı bir bilim dalı olduğu benimsetilerek, mesleki bir formasyon kazandırmak, bu formasyonun gerektirdiği arşivcilik tekniklerini ve genel kültür bilgilerini vermek.

Araştırma: Arşiv bilim ve teknikleri konusunda araştırmalar yapmak, yapılan araştırmalara öncülük ve rehberlik yapmak, uygulamalı araştırmaları teşvik etmek ve sonuçlarının

yayınlanmasını sağlamak.

Uygulama: Anabilim Dalı'nın yarattığı bilgi birikimi ve kazandırdığı beceriler ile ülkenin hafızası olan arşiv materyallerinin kontrol altına alınması, korunması, değerlendirilmesi, yararlanmaya sunulması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda toplumdaki yerini almak.

Çevre İlişkileri: Toplum genelinde hedeflediği katkı, toplumun geleceğe güvenle bakmasını sağlamak, birinci el kaynakları toplumun ve araştırmacıların hizmetine hazır tutarak, toplumun bilgi ihtiyacını karşılamak;

Arşiv teori ve uygulamalarına ilişkin çalışmalar yapmak, geliştirmek, mevcut uygulamaların irdelenmesi gerektiği konusunda kurum ve kuruluşları yönlendirmek ve bilgilendirmek.

Geleneksel arşivcilikten bilim ve araştırmaya dayalı modern arşivciliğe geçişi sağlamak;

Teori-uygulama ilişkisini sürekli gözetmek ve işbirliği içinde çalışmalar gerçekleştirmek;

Kütüphanecilik, tarih gibi bilim dalları ile ilişki içinde çalışmalarını sürdürürken, alt yapı,

insan ve finansman kaynakları konusundaki yetersizlikleri aşmaya çalışmak;

Eğitim-öğretim programlarını, öğrenciler için hedeflenen niteliklere uygun şekilde hazırlamak ve uygulamak;

Öğretim elemanı yetersizliklerini aşmak. Eğitim-öğretimi, teknolojik ve elektronik araçgereçlerle desteklenmek. Bu doğrultuda 1991 yılında bilgisayara dayalı eğitim-öğretim başlatılmış, bilgisayar laboratuvarları sürekli olarak geliştirilmiş ve geliştirilmeye devam etmektedir.

Ulusal arşiv projelerinde yer almak, danışmanlık yapmak, kurum ve kuruluşlara yardımcı olmak, kamu oyunu aydınlatmak ve bilgilendirmek için etkinliklerde bulunmak.

Eğitim-Öğretim ve Araştırma Kaynakları

Bölüm, eğitim-öğretim amacıyla kullanılan 15 bilgisayarlı, network ile birbirine bağlı tümü internet bağlantılı bir laboratuara sahiptir. Ayrıca Fakültenin üç bilgisayar laboratuvarından Bölüm öğrencileri öncelikle ve sürekli olarak yararlanmakta, bilgisayar ve bilgisayar uygulamalı derslerini bu laboratuvarlarda yapmaktadır. Fakültede bilgisayarı eğitim-öğretime ilk sokan bölümdür. İlk bilgisayarlar Başbakanlık tarafından Arşiv eğitim-öğretiminde kullanılmak üzere bağışlanmış ve Fakülte'de ilk bilgisayar laboratuvarı Bölüm'de böylece oluşturulmuştur.

Arşiv konusundaki yayınlar yetersiz olup, başka üniversite kütüphanelerinden büyük ölçüde yararlanılmaktadır. Süreli yayınlar konusunda TÜBİTAK/ULAKBİM'den yararlanılmaktadır.

Eğitim-Öğretim Programı Tasarımı, İçeriği ve Düzenlenmesi

Program, ilk iki yıl kütüphanecilik ve dokümantasyon-enformasyon anabilim dalları ile ortaktır. 3-4. yıllar da her anabilim dalı kendi programını uygulamaktadır. Genel olarak bilgi hizmetlerine ilişkin temel bilgiler ilk iki yılda, mesleki bilgilerin ve tekniklerin verildiği dersler 3-4. yıllarda yer almaktadır. Eğitim-öğretimin kapsamı ve çeşitliliği programa yansıtılmış olmakla beraber, konuların zaman zaman derinlemesine verilmesi mümkün olamamaktadır. Bu mesleki derslerin son iki yılda verilmeye çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Programdaki dersler, konularının uzman öğretim elemanları tarafından verilmektedir. Bu konuda Fakültemiz diğer bölümlerinin öğretim üyelerinden yararlanılmaktadır. Programda tutarlılığı sağlamak için ders veren öğretim elemanları ile bir araya gelinerek verilen dersler ve kapsamı üzerinde görüş alış-verişi yapılmaktadır. Mesleki Formasyon Derslerinin Verildiği 5, 6, 7, 8, yarıyıllarda Görülen derslerin dağılımı:

Genel İçerikli Derslerin Toplam Saati:	22
Teknoloji Konusundaki Derslerin Toplam Saati:	18
Eski Arşivlere Yönelik Derslerin Toplam Saati:	20

Yeni Arşivlere Yönelik Derslerin Toplam Saati:	20
TOPLAM :	80

Programla, öğrencilere mesleki yetkinlik kazandırmak, ülkemizin arşiv sorunlarını çözecek meslek elemanı yetiştirmek, arşiv sorunlarına çok yönlü bir bakış açısı kazandırarak çalışacakları kurumlara modern arşiv yaklaşımını ve uygulamalarını götürmelerini sağlamak. Öğretimde son gelişmeler izlenerek eğitim-öğretim programımıza yansıtılmaktadır. Teknolojik gelişmeler takip edilerek, öğretime yansıtılmaktadır. İş hayatına yönelik olarak, arşiv ve belge yönetimi birimlerinde uygulama yaptırılmaktadır.

Planlama

Yeni yapılanma çalışmaları çerçevesinde, enformasyon bilimleri şemsiyesi altında eğitim-öğretimin sürdürülmesi düşünülmektedir.

Arşiv eğitim-öğretiminin var olma nedeni, Ülkemizin sahip olduğu zengin arşiv materyalinin değerlendirilmesi ve Cumhuriyetimizin kurumlarının devamlılığının sağlanabilmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin geçmişinin bilinerek geleceğe güvenle bakılabilmesi, tarihimizin ve tecrübelerimizin gelecek nesillere aktarılabilmesi için arşiv materyalinin kontrol altına alınarak gerekli işlemlerin bilimsel yöntemlerle yapılmasını sağlayacak Ülkemizin arşiv uzmanı ihtiyacını karşılamaktır.

Böyle bir hedefi gerçekleştirmek için eğitim-öğretim programının sürekli geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda çalışmalar sürdürülmekte, öğretim elemanı yetersizlikleri aşılmaya çalışılmaktadır.

Uygulanan eğitim-öğretim programı ile geliştirilmeye çalışılan program hakkında sizlere kısaca bilgi vermek istiyorum:

Lisans Ders Programı

20 saatlik ders programı uygulanmakta olup, 2000-2001 eğitim-öğretim programı gözden geçirme ve yenileme çalışmaları sürdürülmektedir.

1 ve 2. Sınıflarda Kütüphanecilik, Dokümantasyon-Enformasyon ve Arşiv Anabilim Dalları ortak ders programını izlemektedirler.

1. Yarıyıl (Ortak Dersler)			
Zorunlu		Seçmeli	
Bilgi Merkezleri ve Hizmetleri I	2	Meslek İngilizcesi I	2
Bilgi ve Belgenin Tarihi	2	Osmanlıca I	2
Bilgi Kayıt Ortamları ve Yönetimi	4	Diğer bölümlerden bir ders	4
Bilgisayara Giriş	4		
2. Yarıyıl (Ortak Dersler)			
Zorunlu		Seçmeli	
Bilgi Merkezleri ve Hizmetleri II	2	Meslek İngilizcesi II	2
Bilgi ve Belgenin Düzenlenmesi	4	Osmanlıca II	2

Bilgi Literatürü	4	Sosyolojiye Giriş	4
		Matematik I	2
3. Yarıyıl (Ortak Dersler)			
Zorunlu		Seçmeli	
Programlamaya Giriş	4	Meslek İngilizcesi III	2
Kataloglama ve Sınıflama (Genel)	4	Osmanlıca III	2
Danışma Kaynakları (Genel)	4	Matematik II	2
Bilgi Teknolojileri I	2		
4. Yarıyıl (Ortak Dersler)			
Zorunlu		Seçmeli	
Kataloglama ve Sınıflama	4	Meslek İngilizcesi IV	2
İstatistik	4	Osmanlıca IV	2
Bilgi Hizmetleri	4	Mevzuat ve Bilgi Merkezleri	2
Bilgi Teknolojileri II	2		

Arşiv Anabilim Dalı, 5-6-7-8. Yarıyılar

1999-2000 eğitim-öğretim yılından itibaren anabilim dallarına öğrenci alımından vazgeçilerek, Bölüme öğrenci alınmaya başlanmıştır. Bu taslak, paket program uygulaması için hazırlanmıştır. 2001-2002 eğitim-öğretim yılından itibaren Arşiv Anabilim Dalı'nda uygulanması düşünülen programın ön çalışması olup, gözden geçirme ve yenileme çalışmaları devam etmektedir.

Sol sütun 1994-1995 eğitim-öğretim yılında uygulanan Arşiv Anabilim Dalı ders programıdır. Sağ Sütunda ise 2001-2002 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere hazırlanan taslak olup, gözden geçirme ve yenileme çalışmaları sürdürülmektedir.

5. Yarıyıl (Arşiv Anabilim Dalı)			
Zorunlu		Zorunlu	
Meslek İngilizcesi V	2	Belge Yönetimi	4
Bilgi Erişim	4	Arşiv Materyalleri ve Hizmetleri	4
Seçmeli		Bilgisayar	4
Arşiv Bilimine Giriş	2	Büro Yönetimi Teknikleri	2
Belge Yönetimi I	2	Seçmeli	
Büro Yönetimi ve Teknikleri	2	Yazı Türleri I	2
Yazı Türleri I	2	Osmanlı Devlet Teşkilatı	4

Osmanlı Devlet Teşkilatı	2		
Veri Tabanları	4		
Bilginin Organizasyonu I	4		
6. Yarıyıl (Arşiv Anabilim Dalı)			
Zorunlu		Zorunlu	
Meslek İngilizcesi VI	2	Osmanlı Diplomatığı	4
Araştırma Yöntemleri	4	Arşiv Bilimine Giriş	4
Sistem Analizi	4	Dosyalama Sistemleri ve Hizmetleri	2
Seçmeli		Seçmeli	
Belge Yönetimi II	2	Yazı Türleri II	2
Veri Yönetimi	2	Sistem Analizi ve Kurumsal Analiz	4
Osmanlı Diplomatığı I	2	T.C. Devlet Teşkilatı	4
Dosyalama Sistemleri	2		
Yazı Türleri II	2		
Bilginin Organizasyonu II	4		
7. Yarıyıl (Arşiv Anabilim Dalı)			
Zorunlu		Zorunlu	
Bilgi İşletim Sistemleri	4	Osmanlı Diplomatığı	2
Bilgi Ağları ve İnternet	4	Yazı Türleri III	6
Dizinleme ve Öz Çıkarma Teknikleri I	2	Arşiv Otomasyonu	2
		Arşivlerde Belge Düzenleme ve Erişim Sistemleri	2
Seçmeli		Seçmeli	
Meslek İngilizcesi VII	2	Arşiv Literatürü	2
Osmanlı Diplomatığı II	2	Veri Tabanları	4
Arşiv Literatürü	2	Dizinleme ve Öz Çıkarma Teknikleri	2
Yazı Türleri III	2		
T.C. Devlet Teşkilatı	4		
Arşiv Belgelerinin Kataloglanması I	2		
8. Yarıyıl (Arşiv Anabilim Dalı)			
Zorunlu		Zorunlu	

Bilgi Merkezleri Yönetimi	4	Osmanlı Diplomatığı	2
Dizinleme ve Öz Çıkarma Teknikleri I	2	Arşiv Yönetimi ve Mevzuatı	4
Seçmeli		Belge Bilgi Değerlendirme Yöntem.	2
Meslek İngilizcesi VII	2	Arşivler ve Teknoloji	4
Arşiv Yönetimi ve Mevzuatı	2	Bilgisayarda İşletim Sistemleri ve Grafik T. İş	4
Osmanlı Diplomatığı III	2	Seçmeli	
Arşiv Otomasyonu	2	Arşivlerde Belge Düzenleme ve Erişim Sistemleri	2
Yazı Türleri IV	2	Dizinleme ve Öz Çık. Teknikleri	2
Belge Bilgi Değerlendirme	2		
Arşivlerde Belge Düzenleme	4		
Arşiv Belgelerinin Katalolanması I	2		

Yüksek Lisans

Dersler'in tümü seçmeli olup bir yarıyıld 6 ders (12 saat) ve bir seminer (2 saat) almak zorunludur. Öğrenci ilgisine ve çalışmayı düşündüğü alanına göre ders seçmektedir. İtalik dersler doğrudan arşiv ile ilgili derslerdir. Gözden geçirme ve yenileme çalışmaları başlatılmıştır.

I. Yarıyıl Dersleri

Modern Arşivler (Dünyada) 2

Özel Arşivler 2

Belge ve Arşiv Mevzuatı 2

Enformasyon Teknolojisi (Gelişimi, Türleri) 2

Konu Dizinlemesine İlişkin Sorunlar 2

Enformasyon Politikası (Genel) 2

Kütüphanecilik Tarihimizin Kaynakları (Osmanlı Dönemi) 2

Türk Kütüphaneciliğinde Yabancı Etkisi (Cumhuriyet Öncesi) 2

Yazmalar ve Özellikler 2

Kütüphanelerde Mali İşlemler 2

Kütüphanelerde Otomasyon Sorunları 2

Barcode Sistemleri 2

Cumhuriyet Dönemi Türk Bibliyografyacılığı 2

Bilgisayarla Kataloqlama ve Sorunlar 2

Türkiye’de Yayın Hayatı 2
Tıp Kütüphaneciliği 2

Seminerler

Arşivciliğimizin Sorunları 2
Arşiv Türleri ve Özellikleri 2
Kütüphanecilik Mevzuatı 2
Kütüphanelerde Mali Sorunlar 2
Kataloglama Sorunları 2

II. Yarıyıl Dersleri

Modern Arşivler (Türkiye’de) 2
Kamu Yönetimi ve Arşivlerin Kurumsallaşması 2
Yazışma Teknikleri 2
Enformasyon Teknolojisi (Dünyada ve Türkiye’de) 2
Konu Kataloglamasına İlişkin Sorunlar 2
Enformasyon Politikası (Türkiye’de) 2
Kütüphanecilik Tarihimizin Kaynakları (Cumhuriyet Dönemi) 2
Türk Kütüphaneciliğinde Yabancı Etkisi (Cumhuriyet Dönemi) 2
Yazı Çevrimi (Transkripsiyon ve Transliterasyon Teknikleri) 2
Kütüphanelerde Mali İşlemler 2
Kütüphanelerde Otomasyon Programları ve İşletim Sistemleri 2
OPAC Sistemleri 2
Bibliyografik Denetim 2

Seminerler

Belge Merkezlerinde Saklama Planlarının Geliştirilmesi 2
Kütüphanecilik Mevzuatı 2
Belge Otomasyonu 2

Doktora Ders Programı

Dersler’in tümü seçmeli olup bir yarıyılıda 6 ders (12 saat) ve bir seminer (2 saat) almak zorunludur. İlgisine ve çalışmayı düşündüğü alanına göre ders seçmektedir.
İtalik dersler doğrudan arşiv ile ilgili derslerdir.
Gözden geçirme ve yenileme çalışmaları başlatılmıştır.

I. Yarıyıl Dersleri

Kütüphanelerimizde Personel ve Bütçe Sorunu 2
Dewey Onlu Sınıflama Sistemine İlişkin Sorunlar 2
Matbacılığın İlk Ürünleri (İnkunabeller-Avrupa) 2
Bilgi İşletmeleri Yönetiminde Bilginin Yeri 2
Kütüphanecilik ve Enformasyon Hizmetlerinde INTERNET 2
Pazarlama Bilgi Sistemleri I 2
Kütüphanecilik Teorisi 2

Seminerler

Kütüphanecilik ve Enformasyon Bilimleri Eğitimi 2
Karşılaştırmalı Kütüphanecilik 2
Türkiye’de Arşiv Eğitimi 2

II. Yarıyıl Dersleri

Kütüphanelerimizde Okuyucu DermeBina Sorunu 2
Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemine İlişkin Sorunlar 2
Matbacılığın İlk Ürünleri (İnkunabeller- Türkiye) 2
Bilgi İşletmeleri Yönetiminde Bilişim Sistemleri 2
Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Bilgi Sistemleri 2
Pazarlama Bilgi Sistemleri II 2

Seminerler

Filigran İncelemeleri 2
Türkiye'de Bilgi Erişim Sorunu 2

[*] Yrd. Doç. Dr., A.Ü. DTCF Kütüphanecilik Bölümü Arşiv Anabilim Dalı Öğretim Üyesi